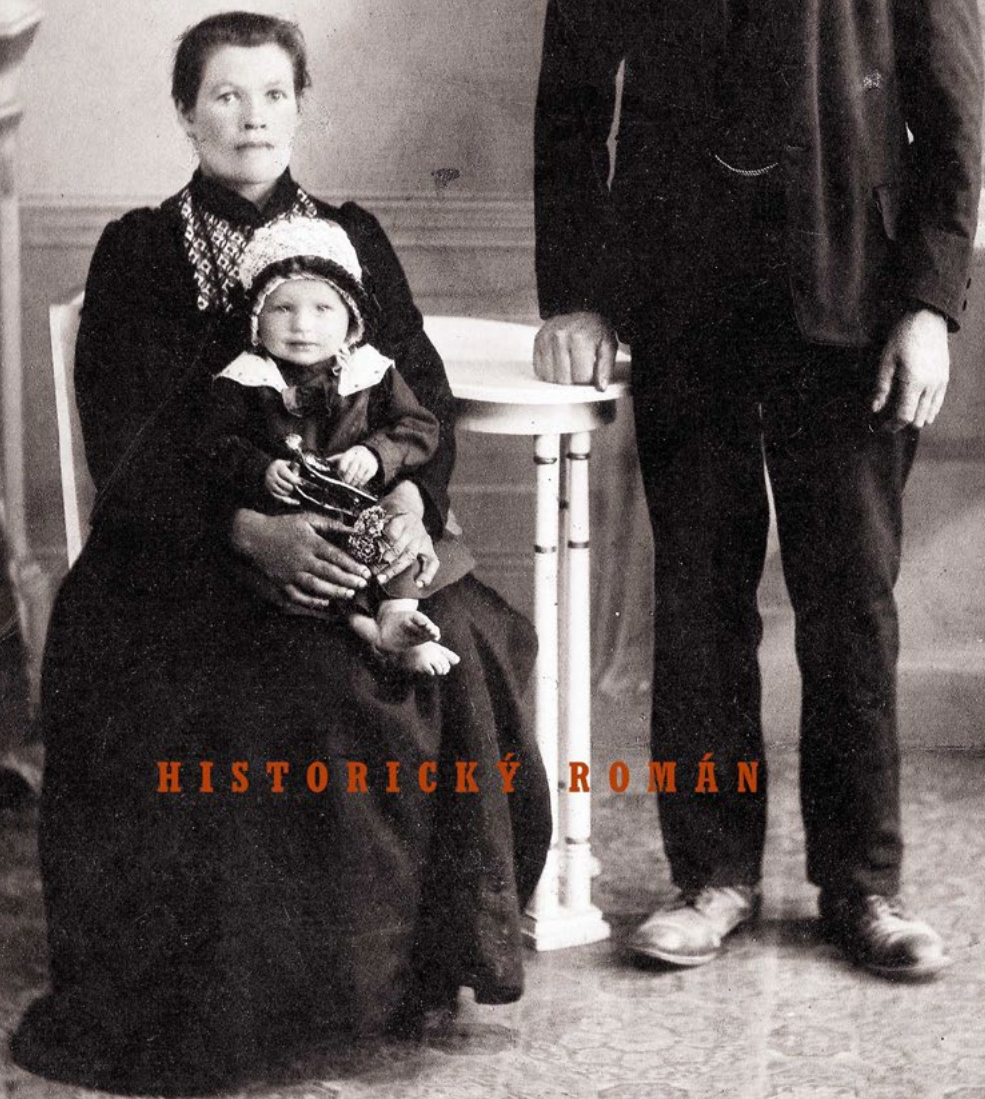

ŽENA Z ROKU 1899

MILAN KRČMÁŘ

HISTORICKÝ ROMÁN

Žena z roku 1899

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Milan Krčmář

Žena z roku 1899 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Milan Krčmář

ŽENA Z ROKU 1899

CPress
Brno
2018

Žena z roku 1899

Milan Krčmář

Obálka: Martin Sodomka

Odpovědná redaktorka: Eva Mrázková

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN tištěné verze 978-80-264-2163-4

ISBN e-knihy 978-80-264-2291-4 (1. zveřejnění, 2018)

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2018 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 32496.

© Albatros Media a. s., 2018. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS **MEDIA**

ŽENA Z ROKU 1899

OBSAH

Žena z roku 1899.....	7
Gramofon pana hraběte.....	15
Elegantní pán z kupé 2. třídy.....	31
„Mejn nomen iz Sára“	51
Rvačka u Číhalů	81
Hrdinové nebes	111
Rudé hvězdy nesou smrt.....	131
Půlnoční návštěvník.....	149
Krásný sen.....	177
Kdo byl kdo	181

ŽENA Z ROKU 1899

sobota 11. června 2016

„Dobry den, pani Cejpková. Já jsem Hanka Svobodová, ta studentka, která by chtěla napsat diplomovou práci o vaší prababičce. Mluvila jste s ní o mně?“

Sama Hanka cítila, že ta slova znějí divně. Hleděla do tváře asi padesátileté ženy, která ji pozorovala skrze škvíru pootevřených dveří, a přitom mluvila o její prababičce. Lidé v jejím věku často už nemívají ani rodiče, natožpak nějaké ještě starší předky.

„Ano, mluvila jsem s ní. Vidím, že jsi hodně podobná mamince. Máš štěstí, bábinka se dnes cítí velmi dobře a už se na tebe těší,“ usmála se paní a pustila studentku historie do předsíně. Nabídla jí pletené domácí bačkory, které Hance připomněly návštěvy u její vlastní prababičky, počkala, až se dívka přezuje, a otevřela dveře do obývacího pokoje.

„Babičko, je tady ta slečna, která by si s vámi chtěla popovídat,“ zavolala dovnitř.

„Tak ať jde dál,“ ozvalo se odsud tichým stařeckým hlasem.

„Běž za ní,“ otočila se paní Cejpková na Hanku. „Dáš si čaj nebo kávu?“

„Jestli můžu poprosit, tak si dám čaj,“ odpověděla Hanka a zvědavě vstoupila do pokoje.

Uvnitř panovalo přítmí. Skrze zatažené závěsy pronikalo jen málo světla, a tak Hance trvalo několik vteřin, než se rozkoukala. Pokoj byl zařízen ve starém stylu. Na stěnách polepených tapetami s vybledlými vzory visela řada obrazů zachycujících krajinky Vysočiny, tmavý mahagonový nábytek určitě pamatoval první republiku, v rohu stála starožitná sedací souprava v podobě kulatého stolku s malým kanapátkem a dvěma čalouněnými křesly s kroucenými područkami. Vídeňská secese, styl Fledermaus, autorem byl asi někdo z žáků Josefa Hoffmanna z Wiener Werkstätte, blesko hlavou Hance, která si okamžitě vzpomněla na semináře věnované dějinám designu a architektury. Za něco takového by si kdejaký sběratel nechal klidně useknout ruku, pomyslela si.

Na protější straně pod oknem spatřila gauč, který se úplně ztrácel pod vrstvou peřin. Z nich vykukovala drobná hlava velmi staré ženy, která se napůl ležíc, napůl sedíc zády opírala o hromadu polštářů a zvědavě Hanku pozorovala.

„Dobrý den, paní Neumanová,“ pozdravila Hanka a čekala na reakci staré paní.

„Dobrý den, slečno. No, jen pojdte blíž, ať si vás můžu lépe prohlédnout,“ řekla stařenka.

Hanka přešla pokoj a zastavila se asi metr od gauče. Paní Neumanová si ji chvíli prohlížela a pak tiše prohodila: „Moje pravnučka mi říkala, že o mně chcete psát nějakou práci. Ale já nevím, co bych vám asi tak mohla říct. V životě jsem pořádně nevytáhla paty z Třebíče. Dokonce i Prahu znám jen z vyprávění, ne jako vy mladí, co pořád lítáte bůhvídkde. To si spíš popovídejte s mojí praprapravnučkou, ta taky ustavičně rajzuje bůhvídkam. Dokonce i v Paříži a Londýně byla a teď se chystá až do Ameriky. Se mnou si toho asi moc neřeknete. Můj život byl úplně obyčejný, děvenko.“

Do této chvíle měla Hanka velkou trému. Bála se, jak ji tak stará paní přijme, jak na ni bude reagovat. A zda vůbec bude nějak reagovat. Teď z ní ale všechno spadlo. Už jen to, že si paní Neumanová uvědomuje, kdo je, kde bydlí, má ponětí o světě... A že dokáže mluvit v takových dlouhých větách. To je neuvěřitelné.

Hanka se usmála a odpověděla: „Vidíte, paní Neumanová, a právě ten váš obyčejný život mě zajímá. Protože asi nejen já si myslím, že tak úplně obyčejný nebyl. Už jen to, že jste se dožila tak vysokého věku, je něco neobyčejného. Vždyť jste poslední člověk na světě, který se narodil roku 1899.“

čtvrtek 26. května 2016

Hanka unaveně otevřela domovní dveře a tiše vklouzla do bytu, který obývala se svými rodiči. Venku panovalo takové vedro, že i krátká cesta z třebičského vlakového nádraží do nedalekých Domků ji úplně vyčerpala. Na únavě se ale podepsal také náročný zápočtový týden a samozřejmě i jízda vlakem, jako obvykle bez fungující klimatizace.

„Haničko, tak jak bylo v Brně?“ zavolala na ni z kuchyně mamka, sotva za její dcerou zaklaply dveře.

„Dobře. Ten zápočet z Přemyslovců mám,“ odpověděla jí Hanka, když nakoukla do kuchyně.

Maminka stála u linky a do malých kousků těsta mazala povidla. Táta seděl za stolem a luštil křížovku v Třebíčském deníku. Obvyklý obrázek, který Hanka bůhvíproč zbožňovala. Kdykoli přišla domů a viděla tento výjev, cítila se v naprostém bezpečí. Všechno je v pořádku, všechno je jako obvykle.

„To je prima. Vidiš, a to jsi z toho měla takový strach,“ vzhledl od křížovky táta.

„No, bylo to ale fakt těžký,“ opáčila Hanka, aby jeho i sebe ujistila, že ty dvě minulé noci strávené nad skripty nebyly probděny zcela nadarmo.

„Tak se běž umýt a trochu si odpočni, za chvíli bude oběd. Máme taštičky s povidly,“ řekla mamka a zase se sklonila nad kousky těsta.

„Tak jak to vypadá ve škole? Máš už všechny zápočty?“ zeptal se táta, když o něco později zasedli ke stolu.

„Ano. Taky už mám za sebou testy z historické němčiny a z předarchivní péče a taky kolokvium z archivnictví. Teď už musím zvládnout jen zkoušku ze středověké latiny a z historické toponomastiky,“ odpověděla způsobně dcera.

„Z čeho?“ Mamku očividně zaujalo poslední slovo.

„Toponomastika zkoumá, jak se vyvíjelo pojmenování nějakých zeměpisných útvarů nebo třeba měst, mami. Pomáhá to určit například stáří osídlení nějaké lokality,“ vysvětlila jí Hanka.

„Jasně, takže třeba Klučov znamená, že tam museli vyklučit les, že?“ okamžitě zareagoval táta, který měl díky luštění křížovek velmi bohatou a pohotovou slovní zásobu a mimo to zbožňoval i nejrůznější slovní hříčky.

„Přesně tak. A právě z toho se dá odvodit, že je to osídlení hodně staré. Nejdřív tam totiž byl jen les a právě ten museli ti lidé nejprve vykloučit, aby vůbec mohli založit osadu,“ souhlasila Hanka, která po otci zdědila jeho jazykové cítění, a tak pro ni historická toponomastika nebyla obávaným předmětem, ale zábavnou detektivní prací.

„To by mě zajímalo, jestli tohle v Klučově vůbec vědí,“ zamyslel se táta, který nikdy neměl daleko k činu, takže jakoukoli ptákovinu rozvíjel co možná nejdále. Hanka předpokládala, že v tuto chvíli už určitě přemýšlí nad tím, kdo z jeho známých z Klučova pochází, nebo v něm dokonce žije, aby dotyčnému zavolal a zapředl s ním rozhovor na téma „Jak vzniklo pojmenování tvé rodné obce“.

Než k tomu ale došlo, přerušila tok jeho myšlenek mamka: „A co ta diplomka, už máš téma?“

Bylo vidět, že by si přála, aby Hanka odpověděla souhlasně, ta ji však musela zklamat.

„Nemám, mami. Ty dva týdny, co jsem tam nebyla, byly rozhodující. Všichni si okamžitě rozebrali to nejlepší, takže teď už zbývají jen nějaké šílenosti. Nejradši bych si sama navrhla nějaké téma, ale vyučující to nevidí moc rádi a docela pak po člověku dupou,“ povzdechla si Hanka. Předminulý a minulý týden proležela doma s těžkou angínou, takže chyběla ve škole zrovna v den, kdy se na nástěnkách objevila témata diplomových prací, která vyučující vypsali pro příští akademický rok. A tedy pro její ročník, jenž by měl studium historie zakončit magisterským titulem v červnu 2017.

„A co ta topo... topomo... No, tohle, o čem jste se teď bavili. To tě baví, ne?“ zkusila navrhnout téma diplomky mamka.

„Baví, ale to baví taky většinu ostatních, takže téma k toponomastice prý zmizelo jako jedno z prvních,“ ušklíbla se Hanka.

„Tak zkus popřemýšlet nad tím, co bys mohla psát sama. Určitě přijdeš na něco, co zaujme i ty profesory. Vždyť seš chytrá holka,“ prohodil otec, který právě dojedl. Opláchl talíř ve dřezu, dal ho do myčky a vrátil se zpět ke křížovce.

Zbytek oběda už proběhl mlčky. Hanka pak s talířem naložila stejně jako táta a odešla do svého pokoje.

Krucí, co s tou diplomkou, přemýšlela. Ležela na válendě a civěla na papír, kde měla vypsaná zbývající témata. Jedna hrůza větší než druhá.

Německé dialekty v německých jazykových ostrovech na českém území na přelomu 19. a 20. století. Brrrr. Vývoj brněnského archivnictví během 19. století.

Nudááááá! Kostel svatého Tomáše v Brně ve spojitosti s markrabětem Joštem. Kristepane, jak o tomhle někdo může napsat osmdesát stran a ještě se tvářit, že tou diplomkou přináší něco nového, pomyslela si Hanka.

Oči jí sklouzly z papíru na strop a mozek jí úplně vypnul. Teprve po chvíli začala rozeznávat hlasy, které se k ní linuly z kuchyně. Táta už evidentně úspěšně skoncoval s křížovkou, protože nahlas předčítal titulky článků a důkladně je komentoval. Jako většina chlapů i on četl noviny odzadu, protože začínal sportovní rubrikou.

„BOPO Třebíč – Žirovnice 6:2! No vida, takže kuželkářům to tam padalo,“ byla slyšet radost v jeho hlase, která vzápětí sklouzla do poněkud hlubšího tónu. „HFK Třebíč – Blansko 1:3! Já jsem vždycky říkal, že jsme se neměli nikdy spojovat! Kdyby tady v Třebíči hrála Borovina a Slavia, tak by se možná hrála divize, ale aspoň by se na to dalo dívat. Takhle se teď pořád plácají dole v MSFL, šmatláci! Chodí se na ně koukat sto lidí, kdežto když hrála Borovina proti Třebíči, běžně chodilo patnáct stovek! I víc!“

Ačkoli už přes třicet let žil na sídlišti Horka-Domky, nikdy nepřestal být hrdým Borovíňákem. Hanka s mámou si již zvykly na to, že jeho patriotismus projevovaný této třebíčské čtvrti v něm zůstane až na věky věků. Stejně jako u všech Borovíňáků, ať už se ze své rodné čtvrti odstěhovali kamkoli. Když byla Hanka malá, tak nechápala, proč otec fandí týmu, který hraje na druhém konci města. Pak ji ale chytila historie a tátův vztah k Borovině ji začal zajímat. Musela uznat, že tahle čtvrť plná baťovských domků měla v sobě jakési nedefinovatelné kouzlo, které asi očarovalo každého, kdo se zde během 20. století narodil. Baťa tu spolu s rozvojem své fabriky a k ní přiléhající dělnické čtvrti inicioval také vznik hromady spolků, které ve své činnosti pokračovaly i za socialismu. Díky tomu se celá Borovina rozvíjela naprosto odlišně od zbytku Třebíče. A to nejen architektonicky, ale hlavně co se týče myšlení zdejších lidí.

Z kuchyně se občas ozvalo šustění novin, jak táta otáčel listy a postupně se přes zprávy ze světa probojovával k úvodním stranám, na které redaktoři Třebíčského deníku umísťovali zpravodajství z regionu.

„Helemese, tak paní Neumanová příští týden oslaví už 117 let,“ ozvalo se z kuchyně. „Už dva roky je nejstarším člověkem na světě.“

„To snad ani nemůže být pravda,“ slyšela Hanka mamčin hlas. „Vzpomínám si, jak se slavilo jejích sto pět. Bylo před volbami, a tak přijel ministr práce a sociálních věcí, aby si nahlal body u voličů. A ona mu přímo před kamerami zabouchla dveře před nosem, že není k čemu gratulovat. Když pak lidi v televizi viděli, jak tam

ministr stojí jako tvrdý Y se zvaldrou kytkou a s protaženým obličejem, bylo jasné, že volby už má spočítané.“

„Píšuo tady, že to zase oslaví jen v rodinném kruhu. Starosta a spol. prý pošlou jen písemné blahopřání a nějaké dary,“ zanalyzoval táta obsah článku. „Žádná televize, žádní novináři, nic. Asi už se z těch oslav za ty roky vyléčili a uvědomili si, že nejlíp udělají, když jí dají pokoj.“

„Nedávno jsem se potkala s Mirkou Cejpkovou. Úplně jsem se zapomněla zeptat, jak se stará Neumanová má,“ přemýšlela maminka.

V tu chvíli Hanka ztuhla. Nikomu v Třebíči už to nepřijde divné, všichni si zvykli, že tu žije nejstarší člověk na světě. Asi tuhle věc už ani nepovažují za výjimečnou z toho důvodu, že se ta paní Neumanová s nikým nebaví, nic nechce slavit, takže se to vždy odbyde jen kratičkým informativním článkem v novinách a pak je zase na rok pokoj. Ale takový člověk přece musí mít nějaké vzpomínky, které by historici ocenili. A teď slyší, že mamka se zná s někým, kdo má k paní Neumanové blízko. Kdo to asi je? Hanka se zvedla z gauče a rozeběhla se do kuchyně.

„Mami, kdo je ta Mirka Cejpková?!“

„To je moje známá, nastoupila společně se mnou do borovinské fabriky, když jsem byla mladší než ty. Obě jsme měly po škole a šoupli nás tam. Dva roky jsme spolu dělaly u obuvnického kruhu,“ odpověděla překvapeně maminka.

„Dobře, ale co má společného s tou paní Neumanovou?“ netrpělivě vyzvídala Hanka, zahlcená informacemi, pro ni ovšem zcela nepodstatnými.

„Mirka Cejpková je její pravnučka. Paní Neumanová by nikdy nešla do domova důchodců, takže u ní v pracovních dnech bývá ošetřovatelka a o víkendech se o ni stará právě Mirka,“ vysvětlila mamka.

„A nemohla by ses jí zeptat, jestli bych s paní Neumanovou nemohla udělat rozhovor o staré Třebíči? Napasovala bych to na tu diplomku,“ vyhrkla Hanka.

„Teda, ty si troufáš,“ ozval se táta, který jejich debatě zatím jen tiše naslouchal. „To spíš uděláš rozhovor s dalajlámou než se starou Neumanovou. Vždyť slyšelás, že vyhodila i ministra.“

„Třeba budu mít štěstí. Mami, zkus se té své známé zeptat. Prosííím,“ žadonila Hanka.

„No, zeptat se jí můžu, ale moc růžově to nevidím. Těžko říct, jak na tom paní Neumanová je, vždyť z toho baráku naposledy vylezla ven někdy před pětadvaceti lety. I když je údajně schopná chodit po domě, stejně prý většinu času tráví v posteli.“

Stýká se s ní jen nejbližší rodina a jednou měsíčně za ní chodí doktor, kterého by ale taky nejraději vždycky vyhodila. Prý jí připomíná její věk, což ona nemá ráda. Za Mirkou zajdu, vím, že dělá na Potoce v pojišťovně, ale radši si do zálohy připrav pro tu diplomku i nějaké jiné téma,“ zauvažovala mamka.

„Moc díky!“ vrhla se Hanka mamince kolem krku.

„Ještě se neraduj,“ klidnil ji zpoza stolu táta. „Vůbec nevíš, jak to dopadne.“

„No, přinejhorším to nakonec bude ten kostel svatého Tomáše v Brně ve spojitosti s markrabětem Joštem,“ odpověděla mu Hanka se smíchem v hlase.

„Cože?“ nechápavě zareagovali oba rodiče naráz.

GRAMOFON PANA HRABĚTE

sobota 11. června 2016

Ted' Hanka stála v pokoji paní Neumanové a tohle všechno jí prolétlo hlavou. Během minulého týdne si zvolila svého vedoucího diplomové práce, kterého toto téma zaujalo, mamka navštívila paní Cejpkovou, ta se své prababičky zeptala, zda s rozhovorem souhlasí – a i zde byla odpověď kupodivu kladná.

„Jen jedno musí dodržet – v žádném případě bábince nesmí přát nebo gratulovat. V tom okamžiku by vyletěla z baráku jako namydlenej blesk,“ připomněla Mirka Cejpková příhodu s ministrem, když telefonovala zpět Hančině mamince. „Jinak je bábinka sdílná, se mnou si povídá ráda a tohle pro ni třeba bude zajímavá změna. Tak ať Hanička přijde přespráší sobotu. To už bude po té malé rodinné oslavě, a já navíc budu doma, takže ji k bábince uvedu.“

Paní Neumanová si Hanku ještě chvíli prohlížela a pak ji vybídla: „Přece tady nebudete pořád jen stát. Vezměte si támhle křesílko a sedněte si ke mně.“

Hanka poděkovala a vypravila se přes místnost k sedací soupravě. Křeslo z designérské dílny Josefa Hoffmanna bylo pořádně těžké, ale nějak ho dovlekla ke gauči, kde se na něj posadila. V té chvíli dovnitř vešla paní Cejpková s podnosem, na kterém stál hrnek s čajem a panák s červenou tekutinou.

„Nesu čaj a vám, babičko, vaši oblíbenou medicínku,“ usmála se a položila tác na noční stolek vedle gauče a zase potichu zmizela do vedlejšího pokoje.

„Tak to si ráda dám,“ odvětila paní Neumanová, naráz do sebe kopl celou štamprli a pak se lišácky usmála na Hanku. „To je griotka, slečno, není nic lepšího. Piju to už šedesát let den co den a cítím se čím dál tím mladší. Zkuste to taky.“

Hance se na obličejí objevil asi ne úplně inteligentní výraz. Situace se vyvíjela jinak, než předpokládala. Domnívala se, že ze staré paní bude páčit každé slovo, ovšem jak to vypadá, paní Neumanová je naprostým pánem situace. Zřejmě si schválně pěstovala pověst nerudné ženské, aby ji nikdo cizí neotravoval – skutečnost, kterou pečlivě držela pod pokličkou ona i její rodina, však byla poněkud jiná.

„A co byste tedy vlastně chtěla vědět?“ zeptala se paní Neumanová, čímž Hanku uvedla zpět do reality.

„Chtěla bych se zeptat na váš život, co jste během něj zažila a jaká byla Třebíč v době vašeho mládí.“

„Áááale, život nestojí za řeč, říkala jsem vám, že jsem se ani nikam nepodívala,“ mávla rukou stará paní.

„Stejně si některé vaše vzpomínky ráda poslechnu,“ odpověděla Hanka, vytáhla papír s otázkami a mobil, který jí sloužil jako diktafon.

„Vy chcete někam telefonovat?“ zajímala se paní Neumanová, když viděla přístroj v Hančině ruce.

„Ne, jen si do toho telefonu nahraju vaše vzpomínky,“ řekla Hanka, kterou překvapilo, že stará paní zná mobilní telefony. Zřejmě se opravdu zajímá o svět kolem sebe.

„Panečku, taková malá věc a umí to nejen telefonovat, ale i nahrávat lidský hlas? Nic takového za nás nebylo,“ kroutila hlavou paní Neumanová. „My znali jen fonografy a gramofony. Ale i ty jen z doslechu, protože je měli jen ti nejbohatší. Já sama jsem gramofon poprvé viděla u hraběte Valdštejna.“

„U hraběte Valdštejna? Tady v Třebíči?“ vytřeštila oči Hanka.

„Jojo, u nich na zámku,“ kývla stará paní.

„A v kterém roce to bylo, prosím vás?“

„Když jsem končila první třídu,“ zamyslela se paní Neumanová, „takže v červnu 1906.“

Hance se skoro zatočila hlava. Sto deset let staré vzpomínky! Jak je možné, že ještě nikoho nenapadlo tu paní pořádně vyzpovídat? Proč si všichni mysleli, že je neochotná a že by z toho nic nebylo, proč to nikdo aspoň nezkusil?

„Můžete mi o tom vyprávět, prosím?“ zeptala se a zapnula diktafon.

* * *

Narodila jsem se 3. června 1899. Ve skutečnosti nepocházím přímo z Třebíče, ale kousek odtud, z Petruvek. Byla jsem jedináček, což na tu dobu bylo dost neobvyklé. Moje maminka, Františka Janíková, už po mně nemohla mít žádné děti. Tatínek, Jakub Janík, byl obyčejný domkař, pracoval u sedláků tam, kde bylo zrovna potřeba. Do školy jsem začala chodit na podzim 1905 přímo v Petruvkách, kde tehdy

byla jednotřídka, kterou vedl pan učitel František Česnek. Moc hodný pán, spolu se mnou chodili do školy i jeho čtyři synové. Všichni čtyři narukovali během první války a chudák Emilek, ten nejmladší, který byl stejně starý jako já, už se z ní domů nevrátil. Zemřel v lazaretu někde v Rakousku těsně předtím, než vojna skončila.

Pan učitel Česnek byl velmi aktivní, v Petrůvkách organizoval nejrůznější slavnosti, zval tam divadelní ochotníky, založil knihovnu a taky psal kroniku. Často také jezdil do Třebíče. Rodiče říkali, že „má styky“. Já tehdy nevěděla, co to je, ale tak trochu jsem to pochopila právě v tom červnu 1906. Tehdy před nás předstoupil a řekl: „Děti, dostalo se nám velké cti. Jeho Milost pan hrabě, který bydlí v Třebíči na zámku, se doslechl, jak jste šikovné, a tak vás všechny zve příští neděli na hezké odpoledne.“

My byli potichu jak pěny, protože většina z nás pana hraběte nikdy neviděla a my nejmladší ani do té doby nebyli v Třebíči. Nebyl také důvod, abychom tam jezdili, pro nás to bylo moc daleko, i když ve skutečnosti je to jen nějakých deset kilometrů od Petrůvek. Jenže tenkrát se necestovalo tolik jako dnes. To jen tatínek tam šel několikrát za rok pěšky třeba koupit něco na trh nebo na pouť. My ale s maminkou zůstávaly doma a čekaly, až se vrátí. Vždycky mi přinesl nějakou sladkost. Poprvé jsem měla jít do Třebíče až letos, ale až v červenci, právě na pouť na svatého Prokopa. Pan učitel to tedy o několik týdnů urychlil, jen místo do kostela jsme měli jít rovnou k panu hraběti a paní hraběnce. Oči jsme měli navrch hlavy a hltali každé jeho slovo.

„Ti starší půjdou pěšky, pro ty mladší nechá pan starosta připravit žebříňák. Vyřídte doma rodičům, že příští neděli po mši svaté se seřadíte před kostelem a půjdem všichni společně do Třebíče. Domů se vrátíte večer,“ doplnil pan učitel Česnek.

Tehdy jsem netušila, že má pan hrabě nějaké jméno. Teprve mnohem později jsem se dozvěděla, že se jmenuje Josef Vincenc z Valdštejna-Vartenberka a že měl moc rád moudré lidi, jako byl právě náš pan učitel. Rád poslouchal jejich názory, podporoval chytré žáky a říká se, že to byl právě pan učitel Česnek, který panu hraběti vnukl myšlenku, aby co nejlépe uchoval baziliku v Třebíči. Pan učitel dokázal ocenit krásu, kolem které lidé jen procházeli, a vidíte, jak se to vyplatilo – teď je bazilika zapsaná v tom UNESCO a ví o ní celý svět.

Když jsem tenkrát s tou novinou přišla domů, maminka ani tatínek mi to nechtěli věřit, ale pak mluvili s rodiči dalších dětí a nakonec i se samotným panem učitelem. Pamatuji si, že se chudák maminka úplně vyděsila, protože nevěděla, co mi oblékne, aby se pan hrabě nepohoršoval.

„Ale vždyť děti budou oblečeny svátečně, půjdou přece z kostela, paní Janíková,“ prý jí tenkrát odpověděl pan učitel. „A nebojte se, panu hraběti nezáleží na tom, co mají lidé na sobě, ale co nosí ve svém srdci.“

Maminka se trochu uklidnila, ale i tak byla po celých těch deset dní hodně nervózní. Pořád mi opakovala, že na zámku nesmím udělat ostudu a mluvit bez dovození, nikam si nesedat, nic si nebrat a s panem hrabětem nebo paní hraběnkou raději vůbec nemluvit.

Petrůvky nemají vlastní faru, do kostela jsme chodili do Lipníka. Vždycky v neděli jsme tam šli přes Ostašov, kde se k nám přidali další lidé, a k lipnickému kostelu nás přišlo celé procesí. Pamatuji si, že ten den bylo velké teplo a že se tatínek s maminkou tvářili hrozně vážně. Vedli mě za ruku a maminka pořád dávala pozor, abych se někde neumazala. Já bych radši šla v jednom chumlu spolu s ostatními dětmi jako obvykle, to jsme si mohli cestou hrát a vyprávět, ale tentokrát by to stejně asi nešlo. Všichni rodiče totiž své děti vedli stejně jako mě ti mí, takže na nějaká alotria nebylo ani pomyslení.

Mše mi tehdy připadala hrozně dlouhá. Pan farář mluvil a mluvil a na konci kázání nám dětem poblahopřál k dnešnímu slavnému dni. To už jsme začali všichni netrpělivě poposedat, jak jsme se těšili, rodiče do nás pořád dloubali, abychom se zklidnili, a my museli ještě poslouchat mši v latině, které nikdo z nás nerozuměl. Myslela jsem, že snad nikdy nebude konec.

Pak se ale ozvalo „Amen“ a my konečně mohli jít před kostel, kde už stál žebříňák a na kozlíku seděl pan Ujčík od nás z Petrůvek. Bafal fajfku, a když nás uviděl, tak zavolal: „Ti mladší si vlezou nahoru, ti starší půjdou za vozem! Všichni se sem nevejdete!“

Dala jsem políbení mamince a tatínek mě zvedl do výšky a postavil mě na vůz. Pak jsem se posadila až úplně dopředu vedle Pepíka Šedy, zády ke koním a čelem k ostatním dětem, které si posedaly po stranách. Pan učitel si sedl vedle pana Ujčíka, ten mlaskl na kobytku a pak řekl: „Hý, jeď, malá, jeď.“

Vůz se dal do pohybu a my mávali, dokud nám rodiče nezmizeli za zatáčkou. Kromě Anežky Rymešové, která měla za úkol předat paní hraběnce kytku a teď ji na voze pečlivě držela namočenou v kbelíku s vodou, šly všechny starší děti pěšky za námi. Pak někdo začal zpívat „Červený šátečku, kolem se toč“ a mně bylo najednou moc teskno. Začala jsem natahovat moldánky, ale Pepík Šeda mě chytil za ruku, pošeptal mi, ať se nebojím, a já se uklidnila. Cesta navíc byla zajímavá, jeli

jsme polními cestami přes Klučov a pak přes Klučovskou horu, odkud byl výhled hned na několik vesnic pod námi. Nikdy jsem nic takového neviděla, a tak jsem si stoupla, abych lépe přehlédla přes hlavy ostatních. Pan učitel, který seděl přímo za mnou, si toho všiml, otočil se a řekl mi: „Víš, jak se všechny ty vesnice jmenují, Maruško?“

Když jsem zavrtěla hlavou, začal mi je postupně ukazovat: „Tamhle to malé je Lhota, za ní vykukuje věž kostela v Lipníku, tamto jsou Dolní Vilímovice. Za nimi je Valeč a vlevo od nich Třebenice. Tam je Ostašov, ten znáš. A tam vlevo Slavičky a za nimi je trochu vidět Střížov a Číměř.“

Kobyłka jela do toho prudkého kopce hodně pomalu, a proto jsem mohla stát dlouhou dobu, držet se postranic a vše si důkladně prohlížet. Už několikrát jsem s maminkou zašla na kopec nad Petrůvkami, ale tady byl mnohem větší rozhled. Tolik vesniček a tak krásná krajina. Sluníčko ji ozařovalo, vše hrálo mnoha barvami a já se dívala tak dlouho, dokud vůz navrchu nevjel do lesa a nezačal sjíždět na druhou stranu. Tam už toho k vidění moc nebylo, a tak jsem si zase sedla a povídala si s Pepíkem Šedou. Byl o tři roky starší a já na něj často koukala, když kolem našeho domku hnal husy. Vlastně ani nehnal, protože si je vycvičil jako pejsky, takže šel vždy před nimi a ony ho následovaly jedna za druhou až k rybníčku. Ve třídě seděl vzadu se staršími dětmi a pan učitel ho vždycky moc chválil, protože Pepík uměl dobře počty. Taky dělal ministranta během mší svatých v Lipníku a jeho rodiče byli hodně pobožní a pomáhali panu faráři na faře.

„Já jsem už byl v Třebíči třikrát během pouti na svatého Prokopa. Ta je tak velká! Na procesí chodí víc lidí, než kolik by se vešlo do deseti našich kostelů,“ vyprávěl. „A proto tam mají tak obrovský kostel. Uvidíš, je hned vedle zámku, kde bydlí pan hrabě. On a paní hraběnka mají v kostele dokonce takový balkonek. Na něj mohou vejít přímo ze svých komnat, takže nemusejí chodit do kostela přes nádvoří.“

Byla jsem hrozně zvědavá a nemohla jsem se dočkat, až to všechno uvidím. Kostel s balkonkem jsem ještě nikdy neviděla. A taky jsem si uvědomila, že jsem vlastně ani nikdy neviděla Třebíč. A tak jsem se otočila, klekla si a v mezeře mezi panem učitelem a panem Ujčíkem pozorovala cestu před námi.

Ještě asi čtvrt hodiny jsme jeli lesem, ale jak jsme z něj vyjeli, najednou se vše prosvětlo a já v dálce uviděla spoustu domů. Před námi byla ještě nějaká vesnice, ale tam vzadu za ní jsem viděla takovou spoustu střech, že bych je nedokázala spočítat do konce života.

„Podívej, Pepíku, Třebíč,“ otočila jsem se na Pepíka, který dosud seděl proti směru jízdy.

Pepík si klekl vedle mě a díval se spolu se mnou. Pan učitel si všiml, jak pozorujeme krajinu před námi, a řekl: „Ano, děti, to je Třebíč. Vidíte tu špičku věže? Ta patří ke kostelu svatého Martina. A za ní je trochu vidět zámek, kde bydlí pan hrabě s paní hraběnkou.“

Zvědavě jsme koukali a já se pana učitele zeptala: „A kolik vlastně v Třebíči žije lidí, pane učiteli?“

„Počítáme-li třeba i Týn, Podklášteří a židovskou čtvrť, které jsou samostatné, Maruško, ve všech těch domech před tebou bydlí asi čtrnáct tisíc lidí.“

Čtrnáct tisíc! Tolik lidí na jednom místě, jak se tam mohou všichni vejít? Vždyť tolik lidí snad nemůže bydlět ani ve Vidni.

Za další čtvrt hodinu jsme dojeli do poslední vesničky před Třebíčí. Podle Pepíka to byla Strítěž, ve které bývají také velmi hezké poutě na den svatého Marka.

„A proto tam mají i potok, který se jmenuje Markovka,“ prozradil mi.

Když jsme projeli Strítěží, začali jsme pomalu sjíždět dolů k Třebíči. Ta byla čím dál lépe vidět, až jsme se dostali na její okraj, kde stála řada stodol. Bylo mi ale divné, že jsou všechny hodně daleko od sebe.

„To je proto, že kdyby začalo hořet, oheň nemůže přeskočit z jedné na druhou, Maruško,“ vysvětlil mi pan učitel.

Jako by to přivolal, v tom okamžiku jsem v dálce uviděla spoustu kouře.

„Podívejte, pane učiteli, tamhle zrovna hoří! Musí se rychle jít hasit!“ vyskočila jsem a ukazovala jsem na tmavý kouř dole v údolí.

Ostatní děti také vstaly, takže pořádně rozhoupaly vůz, až je pan Ujčík musel klidnit: „Sedněte si, kakraholti, nebo nás převrhnete!“

Všichni se zadívali na kouř a pak se některé děti začaly smát a pošklebovat. Ale pan učitel je uklidnil a řekl jim: „Nevědomost ještě neznamená, že je někdo hloupý. A je naopak hloupé se někomu smát, když jednal v dobré víře.“

Pak se otočil zpět na mě: „Maruško, to není oheň, ale vlak. V Třebíči na nádraží asi zrovna stojí lokomotiva.“

Vlak jsem dosud znala jen z obrázků, které nám pan učitel ukazoval ve škole, ale i tak jsem se trochu zastyděla, že jsem všechny vyplašila. Moc jsem se ale těšila, že vlak uvidím. Tatínek mi o něm vyprávěl a říkal, že s ním lidé z Třebíče jezdí třeba

do Jihlavy a Brna, ale že se dá všude možné přestupovat a dostat se tak třeba během jednoho dne až do Prahy nebo do Vídně.

„Někdy se spolu někam vypravíme, Maruško, ale až budeš větší, aby sis to co nejvíc užila,“ sliboval mi pokaždé.

Za nějakou dobu už jsme míjeli první domy a vzápětí na to projížděli i kolem nádraží. Tam opravdu stál vlak, který asi právě načerpal vodu, a lidé do něj nastupovali. Lokomotiva strašně moc supěla, z komína jí šla spousta kouře a vypouštěla oblaka páry. Pak se ozvala píšťala a celý kolos se dal do pohybu. Když jsem to viděla, chytla jsem Pepíka Šedu za ruku – ten hluk mě děsil, moc jsem se bála.

„Neboj se, vidíš ty lidi uvnitř? Ti se přece taky nebojí,“ křičel mi Pepík do ucha, abych ho vůbec slyšela. Já jen kývla a pak už jsem viděla, jak vlak mizí za zatáčkou a hluk slábne. Jen dým z komína byl ještě hodně dlouho vidět.

To už jsme projížděli ulicemi města. Domy mi tam připadaly ohromně velké, dokonce jsme minuli i tříposchodovou budovu. A taky obrovský dům, o kterém jsem si zpočátku myslela, že to je právě zámek pana hraběte.

„To není zámek, ale gymnázium, Maruško. Tam chodí nadaní studenti, když dokončí měšťanku,“ řekl mi pan učitel, když jsem se ho zeptala, proč jedeme pořád dál.

Pak jsme podél shluku malých, na sebe nalepených baráček (Pepík mi prozradil, že se jmenují Stařečka, což mi přišlo velmi legrační) sjeli k řece a přes most a širokou řeku na druhou stranu. To už jsme viděli zámek i s tím zvláštním kostelem, kde je podle Pepíka balkonek pro pana hraběte a paní hraběnkou. Mě ale v tu chvíli zaujalo něco jiného. Po pravé straně byla čtvrť malinkatých domků, z níž právě vyšel moc zvláště oblečený pán. I když bylo horko, on byl celý v černém plášti a na hlavě měl podivný velký klobouk, úplně jiný, než jaký měl pan učitel nebo pan Ujčík nebo jaký nosil náš tatínek. A zpod toho klobouku mu po obou stranách visely dva prameny vlasů, jako by mu tekly po tváři. A měl taky hustý plnovous, který mu sahal až po prsa.

„To je nějaký Žid,“ zašeptal mi Pepík do ucha, který pána taky viděl, a pak se nenápadně pokřižoval.

O Židech jsem už slyšela, ale v Petruvkách ani v Ostašově či Lipníku žádní nežili, takže jsem je nikdy neviděla. Tatínek mi ale vyprávěl, že v Třebíči jich je hodně a že kdysi dávno bydleli pospolu na jednom místě. Teď už žijí třeba i na náměstí, ale pořád jich je nejvíce kolem levého břehu řeky. Právě tudy jsme teď projížděli.

Já nikdy neměla černou barvu ráda, protože mi připadala smutná, ale tohohle pána jsem se nebála. Usmíval se a měl takové velké laskavé oči jako kobylika pana Ujčíka. Pan učitel na něj navíc vesele mával, takže určitě nemohl být zlý. Pán v černém si nás všiml a pozdravil: „Dobrý den, pane učiteli, kampak?“

„Vezu panu hraběti na zámek ukázat naše děti, rabíne,“ odpověděl s úsměvem náš pan učitel.

„Oj, to se budou mít. So viel Glück und Spaß,“ zavolal na nás pán v černém a my hned na to začali stoupat do kopce, kde jsme vzápětí odbočili doleva, přejeli most se spoustou soch a ocitli se před zámeckou branou.

Zámek mi připadal obrovský! Nikdy jsem neviděla tak velkou budovu a tolik oken. Ale to už jsme vjeli na nádvoří, kde na nás čekali nějakí lidé v moc hezkém oblečení vyšíváním zlatými nitěmi.

Ti nám pomohli z vozu a zavedli nás do zámku, kde jsme po velkých schodech vystoupali do obrovského sálu. Nikdy jsem v tak velké místnosti nebyla. Měla spoustu oken na obou stranách, byly tam koberce a krb a taky spousta barevných obrázků. Pan učitel nám řekl, abychom se seřadili do řady, a Pepík mi pošeptal, že ty obrázky jsou erby, které znamenají, že pan hrabě měl spoustu předků. A ti měli spoustu majetku, takže si za odměnu mohli nechat malovat tyhle obrázky.

„Ty to jejich bohatství a minulost jako potvrzují, chápeš?“ řekl mi.

Moc jsem tomu nerozuměla, ale kývla jsem, že ano, protože nebyl čas se vyptávat – v tom okamžiku totiž sloužící otevřeli dveře a dovnitř vešel menší, elegantně oblečený pán s drobnou růžolící paní.

„Pan hrabě a paní hraběnka,“ zašumělo všude kolem mě a pan učitel udělal „pšššš“.

Všichni jsme ztichli a jako u vytržení na oba zírali. Pan hrabě se srdečně pozdravil s panem učitelem, ten políbil ruku paní hraběnce a pak nás představil: „Vážená hraběcí Milosti, toto jsou děti, o kterých jsem vám vypravoval a které mám tu čest vzdělávat v jejich rodných Petruvkách. Je pro mě i pro ně velikou ctí, že jste je chtěl poznat osobně. Bude to pro ně veliká odměna za jejich dosavadní školní píli. Jsem si jist, že na dnešní den a hlavně setkání s vámi budou velmi dlouho vzpomínat.“

Paní hraběnka se usmála, pan hrabě kývl a obrátil se na nás: „Milé děti, moc rád vás zde vidím. Od pana učitele jsem o vás slyšel mnoho hezkého, jak jste šikovné a chytré, a protože je pan učitel můj vážený přítel, navrhl jsem mu, že byste nás někdy mohly navštívit.“

Jeho hlas zněl trochu zvláště, jako by si šlapal na jazyk. Pepík Šeda, který pana hraběte viděl už dříve během pouti, mi potom prozradil, že je to proto, že pan hrabě byl zvyklý dříve mluvit spíše německy, ale teď už se snaží mluvit jen česky. Paní hraběnka česky mluví hůře, ale velice dobře rozumí.

„Je proto pro mě velikou ctí, že jste ke mně přišly,“ pokračoval dál pan hrabě. Jak se snažil co nejlépe vyslovovat, hýbal se mu pečlivě zastřižený bílý knírek a taky podobně bílé husté obočí. V krásném obleku, který měl na sobě, vypadal moc hezky a já na něj asi tenkrát zírala s otevřenou pusou. „Připravili jsme pro vás pěkné odpoledne, během kterého si budete moci hrát. A samozřejmě vás venku čeká i něco dobrého k snědku.“

Všichni dospělí se usmáli a pak předstoupila Anežka Rymešová, která z nás byla nejstarší. Předala paní hraběnce kytici, již celou cestu opatrovala jako oko v hlavě, a pronesla děkovnou řeč, kterou s panem učitelem cvičila už celý týden. Hovořila o tom, jak jsme my děti šťastné, že můžeme vidět pana hraběte, paní hraběnkou a celý zámek, a slibovala, že se budeme pilně učit, aby z nás pan hrabě s paní hraběnkou mohli mít radost.

„A zapoměla jsi ještě na pana učitele, ten z vás musí mít tu největší radost,“ usmál se pan hrabě a Anežka zčervenala jako řepa a rozpačitě koukala do země. Nevěděla co říct, a tak ji zachránila paní hraběnka, která řekla „Tekuji ty“, pohladila ji po tváři a naznačila jí, že se může zase zařadit zpátky mezi nás.

Anežka udělala dva kroky vzad, postavila se vedle Emilka Česneka a pořád koukala do země, dokud pan hrabě neřekl: „Přece tady nebudete stát celé odpoledne. Běžte si hrát do zahrady.“

Sloužící nás pak vyvedli ven na takovou vyhlídku, kde byla zahrada a taky část toho kostela, o kterém mluvil už Pepík. Kostel byl bíle omítnutý, zářil do dáli a vypadal jako ze sádry. Nás ale zajímala hlavně zahrada, kde nám sloužící dali na hraní dva míče a taky gumu, abychom přes ni mohli skákat. V rohu pak stál pod bílým přístřeškem stůl, na kterém bylo mnoho různých dobrot. A hned vedle gramofon!

Nechápala jsem, jak to, že ta věc hraje, a pořád jsem očima hledala nějaký orchestr. Ale hudba opravdu vycházela z té obrovské trouby. U gramofonu stál jeden ze sloužících, který měl na stole připravenou zásobu velkých černých kol, jimž starší děti říkaly desky. Vždy jednu z nich dal na gramofon, nasadil jehlu, zatočil klikou a z trouby se ozvala hudba a někdy i zpěv. Všichni jsme si sedli na zem okolo a poslouchali. Když hudba dohrála, sloužící buď desku otočil, anebo ji vyměnil za jinou.

Byla jsem z toho jak u vytržení, ale ostatní děti to postupně přestalo bavit, takže se rozutekly po zahradě, hrály si nebo vyzobávaly dobrůtky ze stolu. Já s Pepíkem ale zůstala sedět, sloužící pořád měnil desky, my poslouchali a ani si nevšimli, že se u nás najednou objevil pan učitel s panem hrabětem, se kterým se dosud procházel na druhém konci zahrady.

„Líbí se vám gramofon, děti?“ ozval se nad námi hlas pana hraběte.

My s úlekem vyskočili, protože jsme se báli, že dostaneme vyhubováno, že jsme v přítomnosti pana hraběte nevstali, ale on vesele pokračoval dál.

„To, co jste teď slyšeli, byla skladba An der Schönen blauen Donau od Johanna Strausse, jednoho z našich největších skladatelů. Komponoval i jeho otec,“ řekl. „A jak se vám líbí naše zahrada?“

Já mlčela a koukala se do země, ale Pepík špitl: „Líbí.“

„To jsem moc rád. A jak vám chutná cukroví?“ zeptal se pan hrabě, nenápadně mávl rukou a v tom okamžiku u nás stál další sloužící s miskou, ve které byla spousta drobných koleček s marmeládou. „No nabídněte si.“

Pepík sáhl do misky, dal si do pusy hned dvě kolečka naráz a s plnou pusou řekl: „Děkuji, je to moc dobré.“

Já pořád stála a koukala se do země, až to pan hrabě nevydržel a zeptal se mě: „Ty to cukroví nechceš? Jak se jmenuješ?“

Chtěla jsem říct, že se jmenuji Maruška Janíková a že na cukroví mám hroznou chuť, ale neodvážila jsem se na pana hraběte ani podívat.

Vše vyřešil Pepík, který už cukroví spořádal, a očividně mu otrnulo, protože mě chytl za ruku a panu hraběti odpověděl, jako by se bavil se starým známým: „To je Maruška, pane hrabě. A ona se bojí cokoli říct, protože jí maminka nařídila, že nesmí udělat ostudu a mluvit bez dovolení, nikam si nesadat, nic si nebrat a s vámi nebo paní hraběnkou raději vůbec nemluvit.“

Když takhle doslova odrecitoval mamčinu příkazy, o kterých jsem mu v Petřůvkách vyprávěla, pan hrabě se naplno rozesmál a i pan učitel stěží zachoval vážnou tvář.

„Vidím, že jsi slušně vychovaná, když tak dbáš pokynů své maminky. To je dobře, ale teď už můžeš promluvit a můžeš si i vzít cukroví. Jsi můj host,“ řekl pan hrabě, vzal z rukou sloužícího misku s cukrovím a sám mi ji nabídl.

Já jsem sáhla do misky, vzala si jedno kolečko, a než jsem ho strčila do pusy, tak jsem řekla: „Děkuji.“

„Nemáš zač,“ opáčil pan hrabě. „Chceš ještě poslouchat gramofon, nebo si chceš jít hrát s dětmi? Můžeš samozřejmě být u gramofonu, jak dlouho chceš, a taky jíst cukroví, kolik budeš chtít.“

„Pane hrabě, já bych chtěla vidět ten balkonek v kostele,“ vyhrkla jsem.

„Balkonek? Was ist das?“ zarazil se pan hrabě, otočil se na pana učitele a nevědomky sklouzl do němčiny.

„Sie denkt wahrscheinlich Ihr Oratorium,“ zamyslel se pan učitel, který odpověděl také německy, aby pana hraběte netrápil nezvyklými českými slovy.

„Ano, ano, oratorium, oratoř. Ten balkonek, ze kterého sledujete mše svaté! Vyprávěl jsem jí o něm!“ vstoupil do toho poněkud zbrkle Pepík a netrpělivostí doslova skákal před panem hrabětem. „Že mě tam vezmete s Maruškou, pane hrabě...“

„Pepíku, nech toho,“ uklidňoval ho pan učitel, ale pan hrabě ho zarazil: „Ale ne, bude mi potěšením. Rád je tam dovedu.“

A tak jsme se společně s ním a panem učitelem vrátili zpět do zámku, kde jsme vystoupali po schodech do patra a poté dlouhou chodbou došli až k jednomu dveřím. Když je pan hrabě otevřel, objevil se prosklený výklenek, v němž stály lavice, jaké jsou v kostele. I když byl výklenek prosklený, nesměřoval nikam ven, ale do tmavého prostoru. Zvědavě jsem vešla dovnitř a uviděla, že jsme vysoko v obrovském chrámu, po jehož stranách je množství soch svatých. Dole vlevo byly lavice pro věřící, před nimi kazatelna, vpravo oltář. Úplně vpravo mě zaujala obrovská prosklená okna. Uprostřed bylo největší, celé kulaté, složené z mnoha a mnoha barevných skleněných střípků, prosvítaly jím sluneční paprsky, takže vypadalo jako krasohled, který mi jednou ukazovala Anežka Rymešová.

„To je krása,“ vydechla jsem. Mě to nikdy v kostele moc nebavilo, ale sem bych chodila každý den třeba pětkrát.

„Je to tady jako v pohádce,“ zašeptal Pepík, který si stoupl vedle mě a vykukoval z okénka balkonku. „Je to ten nejkrásnější kostel, jaký jsem kdy viděl.“

„Správně se tomuto kostelu říká bazilika, děti,“ řekl pan učitel, který stál s panem hrabětem za námi. „Je větší než kostel u nás na vesnici a má také více lodí.“

„Lodí?“ zeptal se překvapeně Pepík.

„Tak se říká všem těm prostorám, kde se shromažďují věřící. U nás v kostele máme jen jednu loď, tady po bocích jsou ale další dvě,“ ukázal pan učitel. „Až vás budu učit dějepytu, budeme si o tom vyprávět více.“

V tom okamžiku se celou bazilikou rozezněla hudba. Připadala mi jako z jiného světa, nikdy jsem nic takového neslyšela. Tóny se nesly jakoby z nebe, nevěděla jsem, odkud přicházejí, stála jsem jak opářená a poslouchala s otevřenou pusou.

„Varhany,“ vydechl Pepík.

„To se náš pan regenschori připravuje na velkou mši během pouti, děti,“ vysvětlil nám tiše pan hrabě, který se sklonil až nad naše hlavy, aby nemusel mluvit nahlas.

Jako u vytržení jsem s Pepíkem naslouchala té okouzující hudbě a myslela na to, že dnešní den je nejšťastnější v mém životě. A to jsem tehdy ještě netušila, že varhany mohou znít ještě krásněji. V bazilice tehdy totiž ještě měli staré varhany. Ty nové, mnohem větší a s mnohem lepším zvukem, sem pan hrabě zakoupil až v roce 1910.

Pak tóny dozněly, pan učitel nám jemně poklepal na ramena a naznačil, že už máme jít. My jako omámení prošli zámkem a vyšli zase ven na zahradu zalitou sluncem.

„Jsi spokojená, Maruško?“ zeptal se mě pan hrabě, když jsme míjeli velkou studnu, která tam prý dodnes stojí.

„Moc vám děkuji, pane hrabě, bylo to to nejkrásnější, co jsem kdy viděla a slyšela,“ odpověděla jsem mu po pravdě.

Pan hrabě mě pohladil po tváři a zase se s panem učitelem vzdálil. My s Pepíkem si šli nabrat cukroví a zase jsme poslouchali gramofon. Sloužící měnil desky a my jen seděli a ani nevnímali křik ostatních dětí, které si jen kousek od nás hrály celé odpoledne s míčem. Já s Pepíkem jsme dnes neměli na hru ani pomyslení, zjistili jsme, že na světě je spousta zajímavých věcí, které stojí za to vnímat očima a ušima a přemýšlet nad nimi. Pak už se nachýlilo odpoledne a my se museli se zámkem rozloučit. Pan hrabě s paní hraběnkou mezitím někam odjeli, takže jsme jim nemohli dát sbohem, ale pan učitel řekl, že jim všichni společně ve škole napíšeme děkovný dopis. A když jsme pak jeli zpátky přes Třebíč, držela jsem Pepíka za ruku a říkala si, že budu už pořád s ním, protože tu krásu, kterou jsme dnes viděli, dokázal vnímat stejně jako já.

* * *

„Tak takhle vypadal den, kdy jsem poprvé viděla gramofon, děvenko,“ vrátila paní Neumanová Hanku zpět do roku 2016.

Hanka sebou trhla a trochu zmateně se rozhlédla kolem sebe, jako by se právě probudila.

„Viděla jste pak ještě někdy pana hraběte a paní hraběnkou?“ zeptala se.

„Jistě, určitě pokaždé na pouti o svatém Prokopu. Ale už nikdy jsme spolu nemluvili,“ odpověděla paní Neumanová.

„A co se stalo s Pepíkem Šedou? Zůstal v Petrůvkách?“

„Zůstal a já ho velice milovala. Když jsme byli starší, plánovali jsme, že se vezme. Dokonce jsme se v roce 1915 zasnoubili,“ vzpomínala stará paní.

„A proč se tedy jmenujete Neumanová?“ chtěla vědět Hanka.

„Protože přišla ta hrozná válka. My si mysleli, že brzo skončí, ale bohužel, trvala dlouho a našla si i Pepíka. Odvedli ho v roce 1917, bojoval v Itálii, dokonce dostal i medaili. Potom ho ale opustilo štěstí. Sice se z fronty vrátil, ale jen do třebíčského lazaretu, kde zemřel krátce před koncem války. Stačila jsem ho ještě několikrát navštívit, ale bylo to moc smutné, byl na tom opravdu špatně. Pohřbili jsme ho na třebíčském hřbitově,“ odpověděla paní Neumanová.

„To je mi moc líto... Omlouvám se, že jsem se na to ptala,“ zastyděla se Hanka, která se bála, že starou paní urazila a z dalšího rozhovoru už nic nebude.

„Není proč se omlouvat, děvenko. Je to už skoro sto let a čas vždycky všecko vyléčí. A tohle léčení už trvalo hodně dlouhou dobu,“ usmála se paní Neumanová. „On v té válce padl i můj tatínek, jen jsme to s maminkou nevěděly. Tedy maminka se to vlastně nikdy nedozvěděla.“

„Jak to?“ zeptala se udiveně Hanka.

„Tatínka odvedli hned zkraje války. Pak přijel na dovolenou ještě v roce 1916, byl u nás pár týdnů a potom ho zase poslali do Haliče. Prý tam někde padl v roce 1917, ale byl dlouho vedený jako nezvěstný. Až československé úřady v roce 1923 vydaly rozhodnutí, že zemřel, ale nikdo neví kde a kdy přesně,“ vyprávěla paní Neumanová. „A maminka se o tomto rozhodnutí ani nikdy nedozvěděla, protože na Vánoce 1918 zemřela na španělskou chřipku. Ta byla možná ještě horší než válka, děvenko. Kosila ty, co přežili všechny ty boje, i ty, kteří měli to štěstí, že zůstali doma.“

„To je mi moc líto,“ opakovala Hanka. „A vy jste se pak vdala za pana Neumana?“

„Ano, ale až mnohem později. Já se už v roce 1916 odstěhovala do Třebíče, protože jsme s maminkou neměly žádné peníze. A tak jsem tady nastoupila do služby k Fürnbergům. To byla židovská rodina. U nich jsem pracovala až do konce roku 1925, kdy jsem si vzala Lojzika Neumana,“ odpověděla stará paní.

„Promiňte, že se ptám, ale to byl také Žid?“ zeptala se Hanka.

„Ne, ale byl to švec, který bydlel v židovské čtvrti, kde jsem se s ním také poznala. Jeho rodina se tam přestěhovala, když byla zrušena ghetta, protože tam byly levné domy. Bohatí Židé naopak kupovali dražší domy v Třebíči na náměstí,“ vysvětlila paní Neumanová. „Ale také bojoval a moc. Když nám Italové v roce 1915 vyhlásili válku, šel na italskou frontu. Tam ho ale Italové zajali a on později vstoupil do italských legií. Kamarádi ho pak oslovovali italsky Luigi a i on se tak někdy z leg-race podepisoval. Válku chválabohu přežil, vrátil se z ní hned v roce 1919 na jaře. Ale československá vláda italské legionáře okamžitě poslala na Slovensko, odkud museli vytlačovat Maďary, kteří tam vtrhli. Já si myslím, že se narodil na šťastné planetě, protože i tuhle malou a už skoro zapomenutou válku ve zdraví přečkal bez úhony a konečně se vrátil zpět do Třebíče. Pak už měl od střílení nadosmrti pokoj. Pro mě to byl hrdina, i když hrdina byl vlastně každý, kdo musel jít do války, protože si tu hrůzu, kdy nevíte, jestli budete žít ještě další minutu, asi nikdo z nás nedovede představit. Když se nedávno opravovalo muzeum na zámku, prý mu tam udělali nějakou moc pěknou vzpomínkovou část. Já tam nebyla, ale pravnučka mi to vyprávěla.“

Hanka se překvapeně zahleděla na paní Neumanovou. Vitrínu se vzpomínkou na toho italského legionáře znala, jako studentka historie často na zámek chodila a v nově opravených expozicích nejraději procházela právě tu s názvem „Lidé. Místa. Osudy.“. Dokonce si v muzeu četla i kopii deníku pana Neumana, kde vyprávěl, jak ho po boji muže proti muži zajali Italové na Soči. Ale nějak si nespojila, že by to mohl být manžel paní Neumanové.

„Děvenko, už jsem dnes unavená,“ přerušila její myšlenky stará paní. „Ráda si s vámi ale povídám. Pokud chcete, domluvte se s pravnučkou, kdy zase přijdete. A teď si zdřímnu.“

Paní Neumanová se přesunula ze svého polosedu-pololehu do vodorovné polohy a zavřela oči. Hanka už na nic nečekala, vypnula diktafon, telefon uklidila do batůžku, těžké křesílko vrátila zpět ke stolku, pobrala hrnek od čaje a skleničku od griotky a tiše opustila místnost.

„Všechno v pořádku? Odpověděla ti bábinka na to, co jsi chtěla?“ zeptala se paní Cejpková, když Hanka nahlédla do kuchyně.

„Vlastně jsme si povídaly úplně o něčem jiném,“ odpověděla Hanka, která si teprve teď uvědomila, že otázky, které si napsala na papír, vůbec nevyužila. „Ale to

nevadí, bylo to tak mnohem zajímavější. Paní Neumanová říkala, že můžu zase někdy přijít. Chtěla bych se proto zeptat, kdy by se vám to hodilo.“

„Zase někdy v sobotu. Nevím, jestli to vyjde tu příští, jedeme s manželem ke známým a netuším, kdy se vrátíme, bude tu tedy asi pečovatelka. Ale přes příští snad ano. Dám ti číslo a zavolej mi,“ zamyslela se paní Cejpková.

Hanka už se poté nezdržovala. Poděkovala za milé přijetí a vyšla z tmavého bytu ven do sobotního odpoledne plného slunce.

